

UMUMTA'LIM TIZIMI RAHBARLARINING KREATIV KOMPONENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY -PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Abdug'aniyev Islomqul Mavlon o'g'li
Samarqand viloyati Sharof Rashidov nomidagi
Samarqand Davlat Universiteti Psixologiya yo'nalishi
magistratura birinchi bosqich talabasi
+99888 5210203

islomabduganiyev80@gmail.com

Sharif Rashidov nomidagi SamDU Psixologiya kafedrasi dotsenti,
psixologiya f.b.f.d., (PhD). Shonazarov Asror Maxmaisoyevich

Annotatsiya: ushbu maqolada umumta'lim tizimi rahbarlarining kreativ komponentligini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari haqida maslahatlar berib yoritib o'tilgan.

Kalit so'zlar: maktab, rahbar, kreativlik, komponentligi, Yangi O'zbekiston, ijtimoiy, prezident, innovatsion texnologiya, alternativ, intellectual, tashkilot, empatiya, hamkorlik.

Bugun Yangi O'zbekiston hayotining barcha sohalari chuqur islohotlar maydoniga aylangan. Bu jarayonda ijtimoiy sohaning asosi hisoblangan ta'lim tizimidagi o'zgarishlar haqida to'liqlanib so'zlamalikning iloji yo'q. Mamlakatimizda so'nggi yillarda ta'lim tizimining barcha bosqichlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish bo'yicha amaliy ishlar hal qiluvchi bosqichga kirdi.

Prezidentimiz ta'kidlaganidek: "Farzandlarimiz maktabdan qanchalik bilimli bo'lib chiqsa, yuqori texnologiyalarga asoslangan iqtisodiyot tarmoqlari shuncha tez rivojlanadi, ko'plab ijtimoiy muammolarni yechish imkoniyati tug'iladi. Shunday ekan, Yangi O'zbekiston ostonasi maktabdan boshlanadi desam, o'ylaymanki, butun xalqimiz bu fikrni qo'llab-quvvatlaydi".

Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy qismini, albatta, maktab sohasidagi islohotlar tashkil etadi.

Umumta'lim tizimi rahbarlarining kreativ komponentligini rivojlantirish uchun quyidagi usullardan foydalanish mumkin:

1. O'quvchilarni o'z fikrlari va g'oyalari ifodalashga rag'batlantirish:

Rahbarlar o'quvchilarni o'z fikrlarini ifodalashga, yangi g'oyalarni o'rganishga va ijodiy ishlar bilan mashg'ulotlarga yondashishga rag'batlantirishlari kerak. Bu, o'quvchilarning kreativlik va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Yangi o'quv-uslublarni qo'llash: Rahbarlar, yangi o'quv-uslublarni qo'llash va innovatsion texnologiyalardan foydalanish orqali o'quv jarayonini kreativ va qiziqarli qilishlari kerak. Bu, o'quvchilarning o'zlarini boshqarish, muammolarini hal qilish va yangiliklarga qarashda ularning kreativlik va ijodiyliklarini oshirishga imkon beradi.

3. O'quvchilar bilan qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy hamkorlik: Rahbarlar, o'quvchilar bilan birgalikda fikrlashish va ijtimoiy hamkorlik qilishga rag'batlantirishlari kerak. Ular o'quvchilarning g'oyalari, fikrlari va tajribalarini qabul qilish va ularga o'z fikrlarini ifodalash uchun platformalar yaratishda muhim ahamiyatga ega.

4. O'quvchilarni muammolarini yechishga rag'batlantirish: Rahbarlar o'quvchilarning muammolarini yechishda rag'batlantirishlari kerak. Bu, ularning muammolarini hal qilish uchun yangi yechimlar va yondashuvlar topish, alternativ fikrlar qo'llash va yaratuvchi yechimlarni qo'llashda ularni kreativlik va ijodiylik bilan ta'minlashga imkon beradi.

5. O'quvchilarga erkinlik berish: Rahbarlar o'quvchilarga erkinlik va o'zlarini o'rganish uchun erkinlik berishga rag'batlantirishlari kerak. Bu, o'quvchilarning o'zlarini boshqarish, o'z fikrlarini ifodalash va kreativliklarini rivojlantirish uchun ularga o'zgarishlar va intellektual maqomlar berishda muhim ahamiyatga ega.

6. Innovatsiyalarni rag'batlantirish: Rahbarlar tashkilot ichida innovatsiyalar va kreativlikni rag'batlantirishga hamkorlik qilishlari kerak. Bu, yangi g'oyalarni qo'llab-quvvatlash, yangi ideyalar va texnologiyalarni ishlatish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash uchun tashkilot ichidagi boshqa rahbarlar bilan hamkorlik qilishga imkon beradi.

Umumta'lim tizimi rahbarlarining kreativ komponentligini rivojlantirish uchun shu usullardan foydalanish, o'quvchilarning o'zlarini ijodiylik va kreativlik bilan o'rganishlari va rivojlantirishlari uchun yaxshi imkoniyatlar yaratadi. Bu esa ularga mustaqil o'rganish, muammolarini yechish va yangiliklarga qarashda yordam beradi.

Olib borilgan tadqiqotimiz umumta'lim tizimi doirasida bo'lib, umumta'lim tizimi rahbarlarining ijtimoiy-psixologik kompetentligiga xos bo'lgan shaxsiy va umumiy muammolarni bartaraf eta olishi va zamon bilan ham nafas bo'lishidan iboratdir. Bu esa ilmiy tadqiqotning jamiyat hayoti uchun naqadar dolzarb ekanligidan dalolat beradi. Tadqiqotning asosiy obyekti bo'lgan maktab direktorlarining ijtimoiy rolini oshirish, ularning milliy va zamonaviy qiyofasini kashf qilish, ijtimoiy-psixologik kompetentli xususiyatlarni ta'lim sohasini boshqaruviga yo'naltirish mavzuning asosiy maqsadi hisoblanadi. Bunday zamonaviylashtirishga qaratilgan va hal etilishi lozim bo'lgan masalalar bugungi kunda yurt ravnaqi uchun o'ta muhimdir. Ko'rib o'tganimizdek, umumiy o'rta ta'lim tizimini boshqarish jarayoni o'zining murakkabligi va o'ziga xosligi bilan alohida ajralib turadi. Shuning uchun ham

boshqaruv jarayonining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari boshqaruv maqsadi va vazifalarni amalga oshirish davomida amalga oshiriladi. Aynan shuning uchun ham boshqaruv subyekti va obyekt o'rtasida yuzaga keluvchi munosabatni talqin etishda rahbar shaxsi psixologiyasi markaziy o'rinda turadi. Rahbar va xodim o'rtasidagi mazkur munosabat tizimining tashkiliy qismlari o'zaro itoatdaligi bilan xarakterlanadi. Boshqaruvdan ko'zlangan asosiy maqsad – bo'lg'usi rahbarlarda boshqaruvning ijtimoiy-psixologik muammolari, boshqaruvchi shaxsga oid turli ijobiy va salbiy xususiyatlarni, boshqaruvga doir ijtimoiy munosabatlarning obyektiv va subyektiv sifatida talqin etiladigan o'ziga xos qonuniyatlariga oid nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakani shakllantirishga qaratilgan. Bo'lajak o'qituvchilar o'zlarining kreativ fikrlash qobiliyatlarini qulay muhitda to'la namoyon qilishlari mumkin. Agar bo'lajak o'qituvchilarda muvaffaqiyatsizlikka uchrash va qo'rquv hissi mavjud bo'lsa yoki tanqidga uchasalar bunday vaziyatda ularda kreativ fikrlash ko'nikmalarini samarali shakllantirish yoki rivojlantirish mumkin bo'lmaydi. Bo'lajak pedagoglarda kreativlikni odatga aylantirish orqaligina kreativ fikrlash ko'nikmasini muvaffaqiyatli shakllantirish mumkin. Bu jarayonda ular tomonidan mavzu mazmunining puxta anglanishi va kreativ fikrlash ko'nikmalarini baholashda qo'llaniladigan metod va vositalar muhim ahamiyat kasb etadi. Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda pedagog alohida o'rin tutadi. Bu jarayonda "pedagogning roli auditoriyada kreativlik muhitini yaratishdan iborat. Vaholanki, pedagog guruhda bo'lajak o'qituvchilar o'zini erkin seza oladigan va o'z fikrlari, g'oyalari bilan bo'lisha oladigan muhit yaratishi lozim. Bo'lajak o'qituvchilar inson ongida yuz berayotgan jarayonlarni yanada faollashtirish uchun o'rnatilgan qonun qoidalar, standartlardan chetga chiqib, turli savollar berishda erkin harakat qilishlari kerak. Pedagog bo'lajak o'qituvchilardagi kreativlikni noodatiy g'oyalarni o'rtaga tashlash va ularni verbal va noverbal tarzda rag'batlantirish orqali qo'llab-quvvatlaydi. Pedagogning bo'lajak o'qituvchilar berayotgan kreativ g'oyalari nisbatan to'g'ri munosabati ularning mumkin bo'lgan va mumkin bo'lmagan shartlarni anglashida muhim ahamiyatga ega. Mazkur elementlarning barchasi pedagog-talaba munosabatining muhim qismi bo'lib, bo'lajak o'qituvchilar muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Kreativ muhitda ta'lim olayotgan bo'lajak o'qituvchilarda asta-sekin kreativ vazifalarni bajarishga nisbatan qiziqish ortadi, shuningdek, kreativ tafakkurga ega pedagogni kuzatish natijasida kreativ fikrlashga moyil bo'ladi. Kreativlik xarakteridagi o'quv-bilish muhiti bo'lajak o'qituvchilarda ta'lim jarayonida katta ahamiyatga ega bo'lgan tanqidiy va kreativ fikrlash ko'nikmasining rivojlanishiga olib keladi.

Umumta'lim tizimi rahbarlarining kreativ komponentligini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari quyidagilar bo'lishi mumkin:

1. O'zgarishga ochiq bo'lish: Rahbarlar, o'zgarishga ochiq bo'lish va yangiliklarga qulaylik bilan qarashlari kerak. Bu ularning yangiliklarga, yangi o'quv-uslublarga va o'quvchilar bilan o'rtacha munosabatlarga bo'sh va pozitivlik bilan qarashishga imkon beradi. Bu, ularning kreativlik va yangiliklarga qulaylik bilan qarashishga imkon beradi.

2. O'quvchilar bilan empatiya qilish: Rahbarlar, o'quvchilarning hissiyotlarini tushunish va ularga empatiya qilish bilan ajralib turishadi. Bu, ularning o'quvchilarning kreativlik va iste'dodlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar o'z fikrlarini ifoda qilish va yangi g'oyalarini qo'llab-quvvatlash uchun ularga erkinlik va qo'llab-quvvatlash berilishi kerak.

3. O'quvchilarning o'zgartirishga tayyorgar bo'lishini rag'batlantirish: Rahbarlar, o'quvchilarning o'zgartirishga tayyorgar bo'lishini rag'batlantirish va ularni yangiliklarga qo'llab-quvvatlashda kutilganlikni o'rnatish kerak. Bu ularning kreativlik va ijodiy faoliyatlarini rivojlantirishga olib keladi va ularga o'zlarini rivojlantirish uchun o'zlariga ishonish imkonini beradi.

4. Maqsadga yo'naltirish: Rahbarlar, o'quvchilarni maqsadlarga yo'naltirish va ularga o'zlarini rivojlantirish uchun qo'llanishlarini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ular o'quvchilarning kreativliklarini oshirish va ijtimoiy-ma'naviy rivojlanishlarini rag'batlantirishda o'quvchilarning maqsadlari bilan hamkorlik qilishadi.

5. Qo'llab-quvvatlash va inspiratsiya berish: Rahbarlar, o'quvchilarga qo'llab-quvvatlash va inspiratsiya berishda muhim rol o'ynaydi. Ular o'quvchilarning kreativlik va ijodiy faoliyatlarini rag'batlantirish, ularni o'zlarini o'rganishga, yangiliklarga qarashga va o'zlarini rivojlantirishga yo'naltirish uchun ularga qo'llab-quvvatlash berishadi.

6. Tashkilot ichidagi hamkorlik va hamkorlik: Rahbarlar, tashkilot ichida kreativlikni rag'batlantirishda hamkorlik va hamkorlikni o'rgatishda ahamiyatga ega. Ular o'quvchilarning kreativlik va ijodiy faoliyatlarini rag'batlantirish uchun tashkilot ichidagi boshqa rahbarlar, o'qituvchilar va xodimlar bilan hamkorlik qilishadi. Bu, tashkilotning kreativlik va innovatsiyalarini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/umumta-lim-tizimi-rahbarlari-shaxsini-ijtimoiypsixologik-kompetentlik-asosida-rivojlantirish-yo-llari>
2. <https://nammohm.uz/2023/06/10/talim-tizimida-kreativ-yondashuv/>
3. https://www.researchgate.net/profile/Manzura-Abjalova/publication/349608205_STEAM_ta'lim_dasturi/links/603807484585158939cda8eb/STEAM-talim-dasturi.pdf
4. Toshpo'latov, A. (2023). SHAXS PSIXODIAGNOSTIKASIDA PROYEKTIV METODIKALARDAN FOYDALANISH. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(5 Part 2), 170–178. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/16154>
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8001510>